

УДК 635.21:631.15

В. В. ІЛЬЧУК, молодший науковий співробітник

Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН

вул. Грушевського, 5, с. Оброшино Пустомитівського р-ну Львівської обл.,
81115, e-mail: Vira_Ilchuk@ukr.net

РИНОК КАРТОПЛІ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ КАРТОПЛЯРСТВА

Здійснено аналіз ринку картоплі в Україні на сучасному етапі розвитку галузі картоплярства. Проведено моніторинг обсягів валового виробництва і урожайності картоплі. Вказано шляхи та основні види продукції, отримані при промисловій переробці. Представлено аналітичні дані щодо ціни, динаміки і структури імпорту та експорту картоплі.

Аналізом ринку картоплі в Україні за досліджуваній період (2000–2012 рр.) відзначено зростання валового виробництва та урожайності картоплі. При цьому в 5–6 разів скоротилися обсяги промислової переробки картоплі, зокрема на крохмаль та спирт. Виявлено незначне зростання імпорту і експорту. В структурі імпорту ключові позиції займають Нідерланди і Єгипет, експорту – Росія і Азербайджан.

Ключові слова: картопля, виробництво, урожайність, переробка, експорт, імпорт, динаміка, структура.

Формування і функціонування аграрного ринку, і зокрема одного із його сегментів – ринку картоплеовочевої продукції, – досить складний процес, що охоплює інтереси багатьох верств населення.

Становлення ринку картоплі, як і інших продуктових ринків України, відбувалося на тлі певного економічного зростання в державі, але в цій сфері існує багато невирішених проблем. Поряд з проблемами підвищення урожайності культури та економічної ефективності її виробництва, шляхи вирішення яких передбачають,

© Ільчук В. В., 2015

Передгірне та гірське землеробство і тваринництво. 2015. Вип. 57.

насамперед, розвиток насінництва, дотримання технологій, концентрацію виробництва в спеціалізованих господарствах, сьогодні постають проблеми недосконалості механізму функціонування ринку картоплі. Останній характеризується неврегульованістю (ні з боку державних, ні з боку ринкових важелів), організаційною невизначеністю, непрозорістю та стихійністю. Тому ринок картоплі на даному етапі розвитку ринкових процесів в Україні не можна розглядати як цивілізовану, врегульовану та збалансовану систему економічних відносин.

Вивченню і розв'язанню економічних проблем розвитку ринку сільськогосподарської продукції присвячені праці вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема П. Т. Саблука, Д. Я. Карича, О. С. Коваленка, О. В. Бондаря, О. М. Шпичака [5, 6], О. Г. Шпикуляка [12], М. Портера [14], В. Костера [13], Л. М. Климок [2], W. Dzwonkowski [15] та ін.

Питання формування і функціонування ринку картоплі висвітлено в працях Н. М. Буняка [1], Л. М. Мех [3, 4], Ю. А. Цимбалюка [11], В. А. Сторожука [9].

Ухвалюється також значна кількість управлінських рішень на різних рівнях державної влади. Водночас дослідження з питань формування і функціонування ринку картоплі і пошук шляхів його удосконалення залишається актуальним.

Україна є одним з найбільших виробників картоплі в світі і, незважаючи на наявні проблеми, зберігає значний потенціал для розвитку цієї перспективної галузі рослинництва. Разом з тим сучасний стан та система функціонування ринку картоплі вимагають пошуку шляхів його удосконалення на основі взаємоузгодження інтересів суб'єктів виробництва, переробки та збуту. Це потребує ґрунтового аналізу сучасного стану ринку картоплі, що і слугувало метою наших досліджень.

Проводячи аналіз сучасного стану та перспектив розвитку ринку картоплі в Україні, потрібно відзначити такі тенденції.

Україна входить у п'ятірку найбільших світових виробників картоплі з посівними площами близько 1,4 млн га та займає третє місце в світі за обсягами споживання на одну особу населення.

Середньорічний обсяг виробництва картоплі в Україні становить близько 19 млн т, з них близько 6 млн споживає населення, 5 млн т використовують на насіння, 4–5 млн т згодують худобі. Значна частка пропадає від недбалого зберігання.

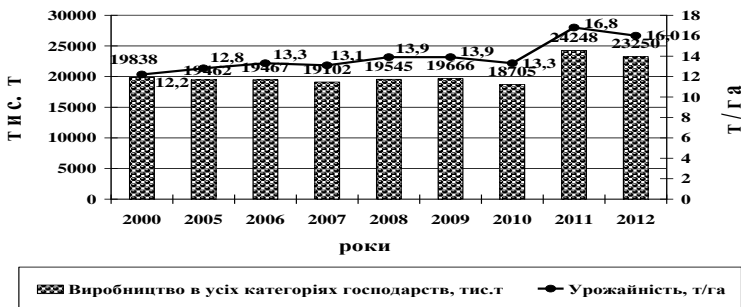

Рис. 1. Динаміка виробництва картоплі в Україні за 2000–2012 рр.*
 * Розроблено автором на основі джерела [8].

Обсяг виробництва картоплі в 2011–2012 рр. порівняно з 2010 р. зріс на 24,3–29,6 % (рис. 1).

Річний обсяг реалізації картоплі на ринку становить 3 млн т, таку ж кількість картоплі (близько 3 млн т), вирощеної у своїх підсобних господарствах, населення споживає самостійно.

Середня врожайність картоплі в Україні (включаючи невеликі фермерські та підсобні господарства населення) становить 13,0 т/га, у сільськогосподарських підприємствах – 22–27 т/га. Для порівняння: середня врожайність у країнах, що є лідерами галузі (Нідерланди, Німеччина, Бельгія), – 35–40 т/га.

На переробку картоплі надходить дуже мало. Здебільшого налагоджене виробництво чіпсів, у 2011 р. на них було перероблено 80 тис. т картоплі (рис. 2).

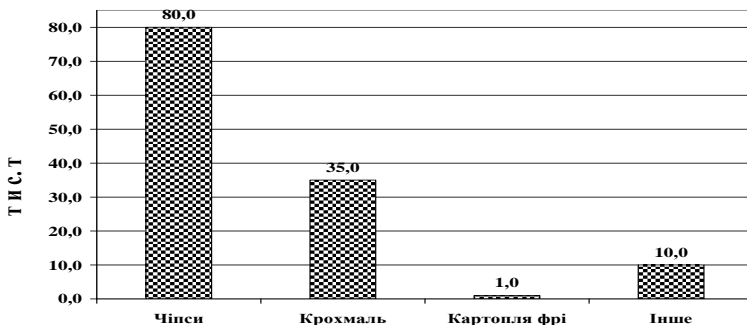

Рис. 2. Промислова переробка картоплі в Україні за 2011 р., тис. т*
 * Розроблено автором на основі джерела [8].

Галузь виробництва картопляного крохмалю з радянських часів скоротилася у 5–6 разів. У 2011 р. переробка картоплі на крохмаль становила лише 35,0 тис. т. Виробництво спирту з картопляної сировини поступається за рентабельністю виробництву із зерна і в останні роки значно скоротилося.

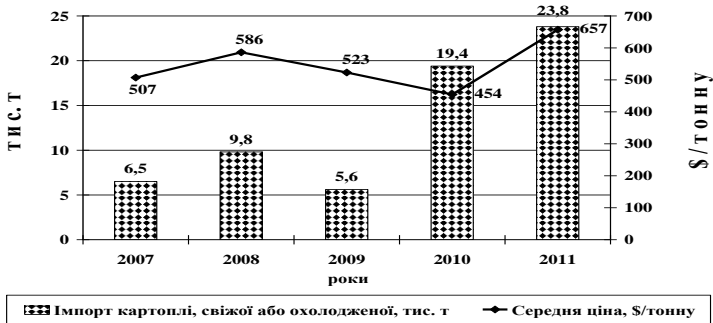

Рис. 3. Динаміка імпорту картоплі в Україну за 2007–2011 рр.*

* Розроблено автором на основі джерела [10].

Обсяг імпорту вже 10 років поспіль не перевищує 10–20 тис. т. Проте за останні роки він значно зріс. За 2011 р. було імпортовано 23,8 тис. т картоплі, що в 4 рази більше ніж у 2009 р. Середня ціна за 1 т імпорту продемонструвала найвище значення за останні 5 років і становила 657 \$ за тону (рис. 3).

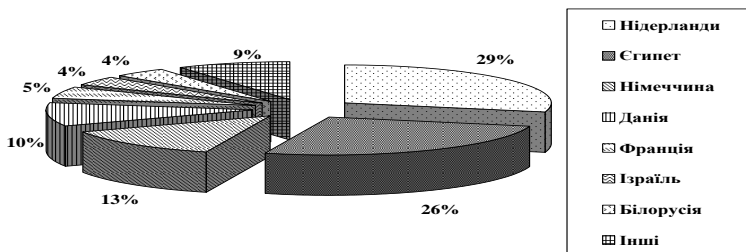

Рис. 4. Структура імпорту картоплі в Україні за 2011 р., тис. т*

* Розроблено автором на основі джерела [10].

Ввозять ранню картоплю в основному єгипетського походження – в квітні, коли в Україні своя рання картопля ще не достигла. Нетривалий час імпортна картопля панує на ринку в сегменті ранньої, а потім поступається місцем вітчизняній картоплі з південних

регіонів. У структурі імпорту найбільшу частку займають Нідерланди (29 %), Єгипет (26 %), Німеччина (13 %), Данія (10 %) (рис. 4).

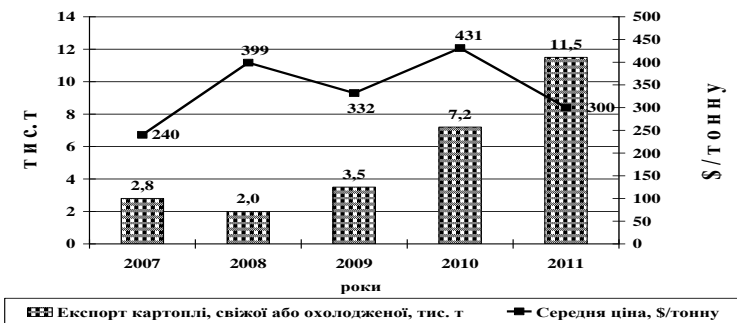

Рис. 5. Динаміка експорту картоплі з України за 2007–2011 рр.*

* Розроблено автором на основі джерела [10].

Експорт картоплі в Україні на сучасному етапі також не розвинутий. Провідні виробники Європи (Німеччина, Нідерланди, Бельгія) пропонують європейському ринку якіснішу і дешевшу картоплю. Питома вага вітчизняного експорту картоплі в загальному експорті сільськогосподарської продукції становила лише 0,04 %. Хоча експорт картоплі з України і демонструє позитивну динаміку, проте його обсяги залишаються незначними. За підсумками 2011 р. Україна експортувала 11,5 тис. т картоплі, що на 59,7 % більше ніж 2008 р. (рис. 5). Найвищою (431 \$ за тонну) ціна експорту картоплі була у 2010 р.

У структурі експорту найбільшу питому вагу займають поставки в Росію – 8,1 тис. т, або 70,4 % загального експортного обсягу, ще 2,2 тис. т (19,1 %) було реалізовано Азербайджану (рис. 6).

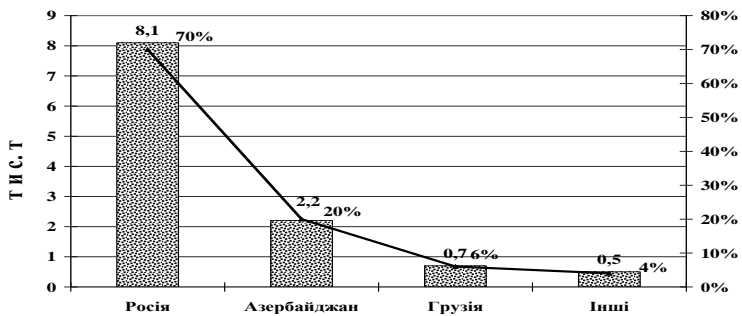

Рис. 6. Структура експорту картоплі з України за 2011 р.*

* Розроблено автором на основі джерела [10].

Висновки. На основі аналізу сучасного стану ринку картоплі в Україні встановлено:

- середньорічний обсяг виробництва картоплі в останні роки зріс з 19,0 до 24,2 тис. т;
- урожайність у сільськогосподарських підприємствах зросла до 22,0–27,0 т/га;
- у 5–6 разів скоротилися обсяги переробки картоплі, зокрема на крохмаль та спирт;
- виявлено незначне зростання як імпорту, так і експорту продукції картоплярства;
- у структурі імпорту найбільша кількість картоплі припадає на Нідерланди (29 %) та Єгипет (26 %);
- картопля в загальному експорті сільськогосподарської продукції займає лише 0,04 %.

Перспективи подальших досліджень полягають у продовженні вивчення ситуації на ринку картоплі з метою пошуку шляхів удосконалення його функціонування.

Список використаної літератури

1. Буняк Н. М. Економічний механізм формування ринку картоплі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.02 “Економіка сільського господарства і АПК” / Н. М. Буняк. – К., 2002. – 21 с.
2. Климюк Л. М. Формування та функціонування інфраструктури аграрного ринку: регіональний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.02 “Економіка сільського господарства і АПК” / Л. М. Климюк. – Житомир, 2003. – 21 с.
3. Мех Л. М. Сучасний стан і механізм функціонування ринку картоплі / Л. М. Мех // Економіка АПК. – 2004. – № 12. – С. 116–122.
4. Мех Л. М. Методологія вивчення попиту на ринку картоплі / Л. М. Мех // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції “Наука і освіта – 2004”, м. Дніпропетровськ, 10–25 лют. 2014 р. – Дніпропетровськ, 2004. – Т. 15: Маркетинг та менеджмент. – С. 20–22.
5. Саблук П. Т. Основи організації сільськогосподарського ринку / П. Т. Саблук, Д. Я. Карич, Ю. С. Коваленко. – К. : ІАЕ УААН, 2002. - 190 с.
6. Саблук П. Т. Ціноутворення в період ринкового реформування АПК / П. Т. Саблук. – К. : Вид-во ННЦ ІАЕ, 2006. – С. 440.

7. Саблук П. Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2007. – № 2. – С. 3–4.

8. Статистика сільського господарства та навколишнього середовища : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/cg.htm.

9. Сторожук В. А. До питання ролі держави у формуванні й регулюванні ринку насінневої картоплі / В. А. Сторожук // Картоплярство : міжвід. темат. наук. зб. – 2004. – Вип. 33. – С. 167–177.

10. Сумарний обсяг імпорту та експорту окремих підгруп товарів за кодами УК ТЗЕД : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/cstat>.

11. Цимбалюк Ю. А. Становлення ринку картоплі на регіональному рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.02 “Економіка сільського господарства і АПК” / Ю. А. Цимбалюк. – Х., 2006. – 23 с.

12. Шпикуляк О. Г. Інституціональні аспекти регулювання аграрного ринку / О. Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 114.

13. Koester V. Grundzuge der Landwirt – Schaltflächen Marktlehre. / V. Koester – München : Wahlen, 2011. – 413 s.

14. Porter M. E. The Five Competitive Forces Than shape strategy / M. E. Porter // Harvard Business Review. – 2008. – № 1. – P. 79–93.

15. Dzwonkowski W. Rynek ziemniakow w Europie / W. Dzwonkowski, J. Chotkowski // Rynek ziemniaka: stan i perspektywy. - 2008. - № 34. – S. 5.

Отримано 11.02.2015